

<https://doi.org/10.28925/2412-124X.2025.14.5>

УДК 37.013.73:378.1

Любомира Ілійчук

<https://orcid.org/0000-0003-4274-6903>

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття репрезентує результати теоретичного аналізу методологічних засад підготовки педагогічних кадрів та окреслює ключові методологічні підходи до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. У науковому пошуку використано комплекс методів (аналіз, синтез, систематизація, контент-аналіз, експертна інтерпретація), що забезпечили цілісність і достовірність результатів та дали змогу виявити концептуальні орієнтири й методологічні підходи до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Результати аналізу дали можливість виокремити групу універсальних методологічних підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, аксіологічний, культурологічний), які формують концептуальне підґрунтя більшості сучасних наукових розвідок і забезпечують цілісність професійної підготовки. Поряд із цим встановлено значущу роль специфічних підходів (синергетичного, акмеологічного, середовищного, ресурсного, технологічного, інформаційного тощо), які забезпечують глибше осмислення окремих аспектів педагогічної діяльності з урахуванням цілей і завдань конкретних досліджень. Здійснено аналітичне виокремлення комплексу методологічних підходів – системного, компетентнісного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, синергетичного, акмеологічного, середовищного та контекстного, які формують основу забезпечення якості професійної підготовки педагогічних кадрів. Зроблено висновок, що інтеграція універсальних і специфічних підходів створює багаторівневу систему методологічного забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здатну адаптуватися до викликів сучасної педагогічної науки та освітньої практики.

Ключові слова: забезпечення якості вищої освіти, майбутні вчителі початкових класів, методологічні підходи, професійна підготовка, якість освіти.

Вступ. Проблема забезпечення якості освіти в сучасних умовах трансформаційних процесів у суспільстві набуває стратегічного значення як у науковому, так і у практичному вимірах. Якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів визначає не лише рівень формування професійної компетентності педагогів, а й здатність освітньої системи забезпечувати сталий розвиток інтелектуального, соціального та культурного потенціалу особистості. З огляду на глобалізаційні тенденції, цифровізацію освіти та інтеграцію національних освітніх систем у європейський освітній простір надзвичайно актуальним є питання наукового обґрунтування стандартів, процедур і механізмів забезпечення якості професійної підготовки педагогічних кадрів. Особливу значимість у цьому процесі набуває методологічний вимір дослідження, який виступає фундаментальним елементом у

забезпеченні системності, цілісності та комплексності професійної підготовки майбутніх фахівців. Він дозволяє інтегрувати теоретичні положення, національні освітні традиції й міжнародні стандарти якості, формуючи цілісні концептуальні моделі організації освітнього процесу задля забезпечення належної якості освітніх послуг. Відтак дослідження методологічних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів набуває ключового значення, оскільки створює науково обґрунтовану платформу для інтеграції різних наукових шкіл, педагогічних концепцій та практичних рішень. У цьому контексті дослідження методологічних підходів розглядається як засаднича умова для розкриття теоретико-методологічного потенціалу педагогічної науки, що забезпечує концептуальне обґрунтування якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів та визначає стратегічні орієнтири її розвитку.

Значний внесок у розвиток філософії сучасної освіти, що охоплює науково-філософське осмислення педагогічної діяльності, визначення її методологічної бази, формування наукового тезаурусу зробили провідні українські дослідники В. Андрущенко, І. Бех, Г. Васянович, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кремень, В. Кудін, В. Луговий, В. Лутай, Н. Ничкало та інші. Методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів виокремили у своїх дисертаційних дослідженнях О. Бескорса, І. Вікторенко, Н. Гречаник, О. Гончарук, О. Ішутіна, М. Загоруйко, В. Ковальчук, І. Колеснікова, М. Кондрашов, Ю. Носко, В. Орехова, І. Упатова, Т. Фурсикова, І. Хижняк, З. Шевців, О. Шквир та інші. Їхні праці демонструють системний аналіз методологічних засад підготовки педагогів й зумовлюють потребу у виробленні цілісної концептуальної моделі, яка б забезпечувала науково обґрунтовану стратегію якості підготовки педагогічних кадрів.

Проблематика забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів є надзвичайно актуальною у контексті сучасних викликів вищої освіти, цифровізації та інтеграції міжнародних стандартів. Українські дослідники підкреслюють важливість системного, цілісного підходу до підготовки педагогів, орієнтованого на розвиток професійних компетентностей і професійних цінностей. Так, A. Biloshchytskyi et al. (2025) пропонують концептуальну модель сталого розвитку компетенцій педагогічного персоналу у системі забезпечення якості освіти, яка інтегрує науково обґрунтовані методики та сучасні педагогічні практики. N. Sydorenko et al. (2023) наголошують на методологічних аспектах формування професійних якостей майбутніх учителів, що включають системність, цілісність і взаємозв'язок між теоретичними знаннями та практичними навичками. М. Бойко (2019) визначає студентоцентровані моделі навчання як ефективний інструмент управління якістю підготовки педагогів, тоді як S. Romanyuk et al. (2023) підкреслюють значення цифрових технологій для розвитку професійних компетентностей в контексті забезпечення якості освіти. O. Tsiuniak et al. (2024) висвітлюють роль професійних цінностей та соціально-педагогічних компетентностей у забезпеченні якості в умовах воєнного стану.

Польські дослідники підкреслюють значення стандартизації, професіоналізації та системного моніторингу в процесі підготовки педагогічних кадрів. Зокрема, J. Szempruch (2022) висвітлює проблеми професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогів у контексті професіоналізації освітньої діяльності. B. Grabowska та M. Parlak (2020) окреслюють ключові чинники, що впливають на ефективність формування професійної готовності майбутніх педагогів, підкреслюють важливість інтеграції теоретичної та практичної складових та роль освітнього середовища в забезпеченні належного рівня якості підготовки фахівців. K. Wysocka et al. (2019) розглядають інтеграцію міжнародних стандартів як важливий аспект методологічного забезпечення якості у вищій освіті. M. Mazurkiewicz et al. (2017) аналізують досвід інтеграції українських і польських практик щодо внутрішніх систем забезпечення якості, що демонструє ефективність синергетичного підходу до підготовки кадрів.

Міжнародний науковий дискурс підтверджує, що забезпечення якості педагогічної освіти неможливе без комплексного підходу, який поєднує інноваційні технології, стандартизацію освітніх процесів, формування професійної ідентичності та розвиток ключових компетентностей майбутніх педагогів. Так, С. Brooks (2021) визначає проблему якості підготовки вчителів початкових класів як «парадокс очікувань і результатів», наголошуючи на необхідності збалансування між академічною теорією та практичною складовою навчання. F. Kacaniku (2023) розкриває специфіку функціонування педагогічної освіти в межах професійних спільнот, що зумовлює потребу в узгодженні професійних стандартів та інституційних практик забезпечення якості вищої освіти. M. Romanowski та H. Alkhateeb (2023) проблематизують акредитаційні процеси, наголошуючи, що вони не лише забезпечують контроль якості, але й впливають на структурування змісту професійної підготовки, формування компетентнісного підходу та інституційну відповідальність закладів вищої освіти.

Окремий вектор становлять роботи, спрямовані на дослідження управлінських і організаційних механізмів забезпечення якості. У цьому контексті заслуговують на увагу погляди С. Bloch et al. (2023), які пропонують мультистейкхолдерний підхід, що передбачає активну взаємодію університетів, здобувачів вищої освіти, зовнішніх агентів та суспільства у виробленні критеріїв і процедур забезпечення якості освіти. У свою чергу A. Barthakur et al. (2024) демонструють потенціал аналітики освітніх програм, яка дозволяє не лише здійснювати об'єктивне оцінювання результатів навчання, але й оптимізувати структуру навчальних планів, підвищуючи ефективність внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Дослідники F. Berisha et al. (2024) аналізують ефективність програм професійного розвитку педагогів, які ґрунтуються на формувальному оцінюванні, підкреслюючи їхній вплив на зростання якості педагогічної діяльності. Цю перспективу розширює С. McGrath (2021), які вивчають лідерські практики у сфері освіти, наголошуючи на «дискурсивному управлінні змінами», що сприяє впровадженню принципів рівності, інклюзії та орієнтації на успіх здобувачів освіти. Важливим напрямом є також дослідження трансформацій освітніх інституцій у процесі перебудови систем забезпечення якості. З цього приводу D. Dias et al. (2019) акцентують, що реструктуризація механізмів контролю якості не зводиться лише до формального дотримання стандартів, а є елементом організаційних змін, що формує нову культуру академічної відповідальності.

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених якості освіти та методологічним підходам до професійної підготовки педагогічних кадрів, досі відсутнє цілісне, систематизоване дослідження, спрямоване на аналіз інтегрованих методологічних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, що визначає актуальність даного наукового пошуку та обґрунтовує необхідність подальшої методологічної розробки у цьому напрямі.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз методологічних засад підготовки педагогічних кадрів, визначити та обґрунтувати методологічні підходи до забезпечення якості професійної підготовки вчителів початкових класів.

Досягнення окресленої мети зумовлює необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Здійснити концептуальний аналіз методологічних підходів до професійної підготовки педагогічних кадрів у сучасному науковому дискурсі.
2. Виявити та систематизувати методологічні підходи до професійної підготовки педагогічних кадрів.
3. Обґрунтувати авторське бачення методологічних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Методологія. У дослідженні застосовано комплекс методів, що забезпечують цілісність і верифікованість результатів. Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та систематизація наукових джерел) використано з метою виявлення концептуальних підходів

до професійної підготовки педагогічних кадрів та визначення методологічних засад забезпечення якості педагогічної освіти. Кількісні методи реалізовано через контент-аналіз дисертаційних досліджень задля виявлення частоти використання, пріоритетності й взаємозв'язків ключових методологічних підходів до професійної підготовки педагогічних працівників. Якісні методи передбачали експертне оцінювання та інтерпретацію результатів з позицій сучасної педагогічної науки з метою обґрунтування авторського бачення методологічних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Дослідження здійснювалося поетапно: від збору та відбору наукових джерел – до систематизації й узагальнення теоретико-методологічних підходів та обґрунтування авторського бачення методологічних засад забезпечення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Результати дослідження. У науковому пізнанні методологічні підходи слугують системоутворювальними чинниками, що визначають логіку наукового пошуку, вектор інтерпретації його результатів, механізми теоретичного осмислення й практичного впровадження отриманих результатів. У науковому трактуванні методологія науки є узагальненим вченням про принципи, форми й способи наукового пізнання, що забезпечують логіку, структурованість і результативність дослідницької діяльності. Вона розглядається як інструментальна система, що слугує основою для організації пізнавального процесу та спрямована на добір найбільш ефективних прийомів і засобів теоретичного освоєння дійсності (Ярова, 2018, с. 110). Методологічний підхід є вихідним положенням, на якому базується концепція, визначаються принципи, методи й форми організації дослідження (Загородня, 2020, с. 201). У ширшому сенсі методологічні підходи трактуються як основні стратегії й концепції, що спрямовують розв'язання наукових проблем та досягнення поставлених цілей, забезпечуючи при цьому узгодженість і послідовність дослідницьких дій (Молнар-Чатлош, 2025, с. 51).

У рамках дослідження якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів методологічний підхід виступає стратегічною основою, що визначає напрями, межі та внутрішню логіку наукового пошуку. З огляду на це, методологічний підхід інтерпретується нами як цілісна системна стратегія, що окреслює вихідні принципи, форми, методи та процедури дослідження, спрямовані на інтеграцію цільових орієнтирів, змістового наповнення та шляхів професійної підготовки педагогічних кадрів із урахуванням специфіки освітніх завдань, професійного контексту та стандартів якості вищої педагогічної освіти.

Аналізуючи методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів, низка дослідників (О. Бескорса, І. Вікторенко, Н. Гречаник, О. Гончарук, О. Ішутіна, М. Загорулько, В. Ковальчук, І. Колеснікова, М. Кондрашов, Ю. Носко, В. Орєхова, І. Упатова, Т. Фурсикова, І. Хижняк, О. Цюняк, З. Шевців, О. Шквир) обґрунтували різні методологічні підходи, що стали підґрунтям для формування сучасних концепцій педагогічної освіти. З метою систематизації напрацьованих результатів узагальнені дані подано у Таблиці 1, де відображено спектр методологічних підходів, виокремлених та розроблених зазначеними авторами в дисертаційних дослідженнях.

У ході концептуально-теоретичного аналізу дисертаційних досліджень, виявлено значне різноманіття методологічних підходів, які репрезентують багатоаспектність та складність феномена професійної підготовки майбутніх учителів. Зазначені підходи формують теоретико-методологічну основу сучасних наукових розвідок, визначаючи логіку пізнання, структурування об'єкта дослідження, способи його аналізу та інтерпретації результатів.

Таблиця 1

**Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів
у сучасному науковому дискурсі**

№	Автор	Рік	Методологічні підходи
1.	О. Бескорса	2021	системний, культурологічний, холістичний, аксіологічний, особистісний, праксеологічний, ресурсний, середовищний, компетентнісний
2.	І. Вікторенко	2021	системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, інтегративний, конструктивістський, антропологічний, синергетичний, соціокультурний, ресурсний
3.	О. Гончарук	2021	системний, синергетичний, акмеологічний, культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний, комунікативний
4.	Н. Гречаник	2021	компетентнісний, культурологічний, синергетичний, аксіологічний, суб'єктно-діяльнісний
5.	Л. Дзюба-Шпурик	2016	особистісний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційно-культурологічний, ергономічний
6.	М. Загорулько	2021	компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, аксіологічний
7.	О. Ішутіна	2025	системний, компетентнісний, діяльнісний, полісуб'єктний, культурологічний, аксіологічний, холістичний, інтегративний, інтермедійний, інформаційно-семіотичний, середовищний, ресурсний
8.	В. Ковальчук	2016	системний, структурно-функціональний, синергетичний, аксіологічний, цивілізаційно-середовищний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, задачний
9.	І. Колеснікова	2018	діяльнісний, системний, особистісний, культурологічний, аксіологічний, андрагогічний, інформаційний
10.	М. Кондрашов	2020	системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, креативно-діяльнісний, змістово-процесуальний, подієвоситуаційний, діалогічний, технологічний
11.	А. Молнар-Чатлош	2025	історіографічний, гуманістичний, компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, технологічний
12.	Ю. Носко	2021	системний, діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісно орієнтований, модульний
13.	В. Орехова	2021	компетентнісний, аксіологічний, культурологічний, холістичний, міждисциплінарний, системно-діяльнісний
14.	І. Упатова	2019	історичний, інтегрований, системний, середовищний, діяльнісний, компетентнісний, фасилітаційний, акмеологічний
15.	Т. Фурсикова	2020	культурологічний, інтермедійний, синергетичний, технологічний, системний, компетентнісний, інформаційно-семіотичний
16.	І. Хижняк	2017	системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, соціокультурний, ресурсний, технологічний
17.	О. Цюняк	2020	системний, синергетичний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, акмеологічний, андрагогічний, інноваційний
18.	З. Шевців	2017	середовищний, системний, аксіологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований, акмеологічний, контекстний, компетентнісний
19.	О. Шквир	2018	особистісно орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, задачний, компетентнісний, технологічний

Складено автором особисто

З урахуванням частотності використання, рівня узагальненості та функціональної спрямованості в педагогічній методології, ці підходи доцільно диференціювати на універсальні (базові) і специфічні (контекстуально зумовлені) (Рисунок 1).

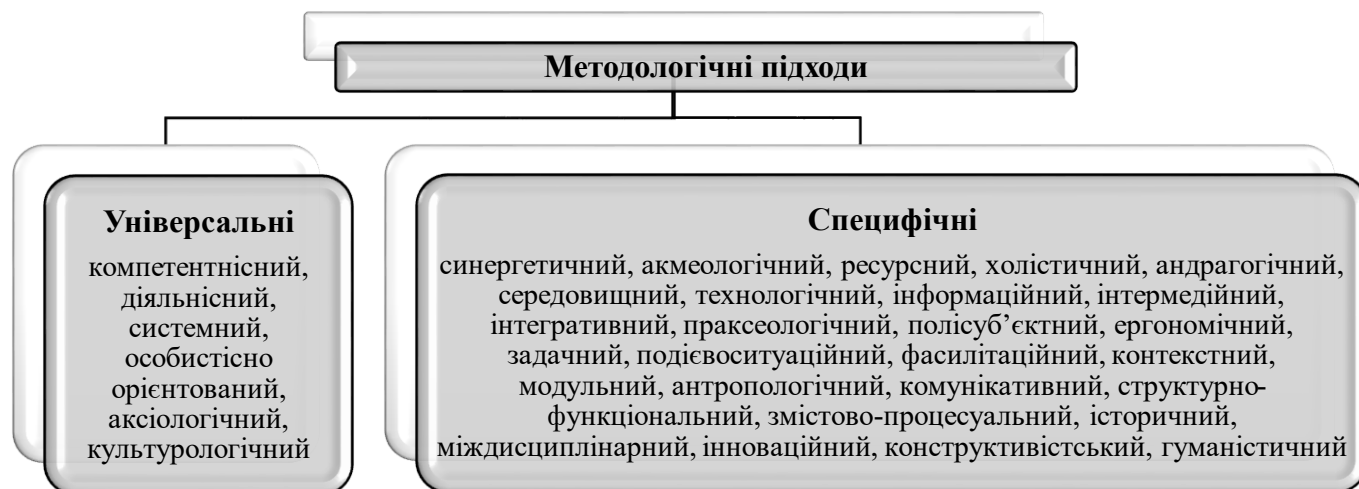

Рисунок 1. Класифікація методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів

Складено автором особисто

До універсальних методологічних підходів, які лежать в основі більшості досліджень, незалежно від їх тематичного спрямування, належать: компетентнісний, діяльнісний (особистісно-діяльнісний, системно-діяльнісний, суб'єктно-діяльнісний, креативно-діяльнісний), системний, особистісно орієнтований (особистісний), аксіологічний, культурологічний (соціокультурний). Для наочності представимо діаграму, що ілюструє співвідношення методологічних підходів та кількість дослідників, які їх використовують (Рисунок 2).

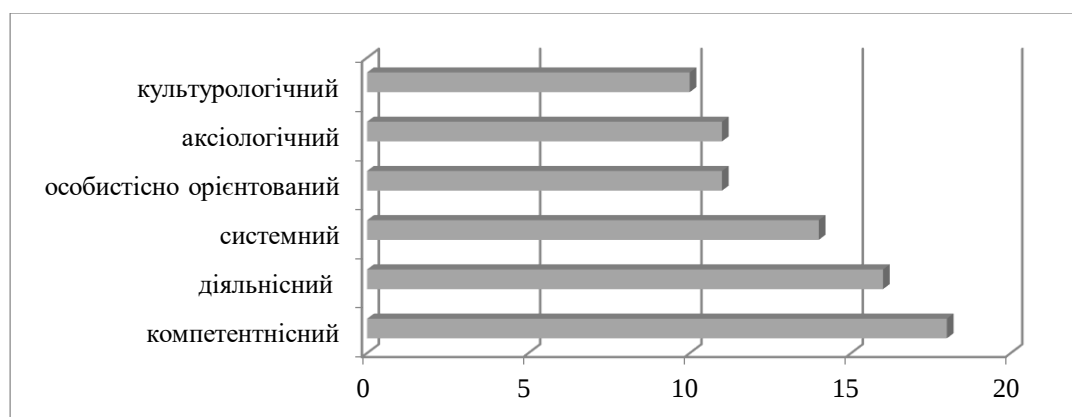

Рисунок 2. Універсальні методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів

Складено автором особисто

Специфічні методологічні підходи, на відміну від універсальних, застосовуються для осмислення окремих аспектів професійної підготовки і зазвичай обираються з урахуванням цілей та завдань конкретного дослідження. До цієї категорії підходів належать: синергетичний, акмеологічний, ресурсний, холістичний, андрагогічний, середовищний

(цивілізаційно-середовищний), технологічний, інформаційний (інформаційно-культурологічний, інформаційно-семіотичний), інтермедійний, інтегративний, праксеологічний, полісуб'єктний, ергономічний, задачний, подієво-ситуаційний, фасилітаційний, контекстний, модульний, антропологічний, комунікативний, структурно-функціональний, змістово-процесуальний, історичний (історіографічний), міждисциплінарний, інноваційний, конструктивістський, діалогічний, гуманістичний тощо.

Проведений концептуально-теоретичний аналіз дисертаційних досліджень засвідчує, що сучасна педагогічна наука характеризується значним поліморфізмом методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів. Базові (універсальні) підходи формують теоретико-методологічну основу більшості наукових розвідок, визначаючи загальні принципи організації, аналізу та інтерпретації професійної підготовки. Специфічні підходи, своєю чергою, забезпечують поглиблене осмислення окремих аспектів підготовки, вибираються з урахуванням цілей і завдань конкретного дослідження та надають методологічну гнучкість науковому аналізу. Таким чином, інтеграція універсальних і специфічних підходів утворює цілісну, багаторівневу систему методологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів, що сприяє її адаптації до динамічних вимог сучасної педагогічної практики та наукового дискурсу.

У межах даного дослідження здійснено аналітичне виокремлення комплексу методологічних підходів, які формують підґрунтя забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. До числа таких підходів належать системний, компетентнісний, аксіологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, синергетичний, акмеологічний, середовищний та контекстний. Надалі зупинимося на короткій характеристиці кожного з окреслених підходів.

Системний підхід передбачає цілісний розгляд якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як складного, багаторівневого утворення, у структурі якого взаємодіють численні компоненти, що перебувають у постійному динамічному взаємозв'язку. З позицій цього підходу педагогічні явища та процеси аналізуються не ізольовано, а як елементи єдиної цілісної системи, функціонування якої забезпечується внутрішньою упорядкованістю, логічною послідовністю й взаємообумовленістю. Важливо, що системний підхід забезпечує можливість не лише ідентифікації існуючих взаємозв'язків між компонентами системи, а й діагностики потенційних дисбалансів та чинників, які здатні істотно впливати на якість професійної підготовки педагогічних кадрів.

Компетентнісний підхід передбачає розгляд процесу формування професіонала як цілісної динамічної системи, орієнтованої на досягнення чітко визначених результатів, що відповідають сучасним вимогам якості педагогічної освіти, та інтегрує знання, уміння, навички, цінності й ставлення, необхідні для ефективної професійної діяльності в умовах динамічних змін освітнього середовища. Окрім того, компетентнісний підхід є ефективним механізмом інтеграції вимог системи забезпечення якості вищої освіти в процес підготовки педагогічних кадрів, оскільки сприяє формуванню результатів навчання, які є чітко визначеними, оцінюваними та орієнтованими на відповідність освітнім стандартам.

Аксіологічний підхід полягає у визнанні цінностей як ключових смислоутворювальних чинників педагогічної діяльності та професійної ідентичності майбутнього педагога. У межах цього підходу акцент робиться на формуванні внутрішньої аксіосфери здобувача освіти, розвитку його здатності до усвідомленого вибору професійних цінностей, їх емоційного прийняття, практичної реалізації в освітньому процесі та подальшій професійній діяльності. Він є не лише основою ціннісного наповнення змісту професійної підготовки, але й фундаментальною умовою забезпечення її якості в контексті зростаючих вимог до особистості вчителя як носія соціальних, моральних і культурних цінностей.

Особистісно орієнтований підхід полягає в переорієнтації освітнього процесу з

домінування об'єктивних знань на розвиток особистості як активного суб'єкта професійного становлення та самореалізації. У цьому контексті здобувач освіти розглядається не лише як об'єкт педагогічного впливу, а як суб'єкт власного професійного зростання, здатний до рефлексії, саморозвитку, усвідомлення соціальної значущості обраної професії і відповідальності за результати педагогічної діяльності. З методологічної точки зору, цей підхід дає змогу не лише забезпечити цілеспрямовану педагогічну взаємодію в межах моделі «суб'єкт – суб'єкт», а й створити умови для формування індивідуальної освітньої траєкторії, яка сприятиме особистісному зростанню та професійному самоствердженню фахівця.

Діяльнісний підхід забезпечує цілісне осмислення професійної підготовки як процесу активного засвоєння знань, умінь і навичок через залучення здобувачів освіти до різних форм цілеспрямованої діяльності. Цей підхід забезпечує можливість концептуального проектування освітнього процесу, орієнтованого на домінування діяльнісних практик як ключового змістового компонента, що максимально корелює з реальними умовами професійної діяльності. Він стимулює розвиток професійної суб'єктності майбутнього вчителя, його здатності до прийняття обґрунтованих рішень, педагогічної творчості та рефлексії.

Синергетичний підхід сприяє виявленню механізмів самоорганізації освітнього процесу та дослідженню впливу різних освітніх середовищ на формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Він забезпечує аналіз системних взаємозв'язків між складниками внутрішньої системи забезпечення якості та особистісним розвитком здобувача освіти. Цей підхід дозволяє окреслити умови виникнення синергетичного ефекту – якісно нового рівня професійної підготовки, що відкриває можливості для оптимізації розвитку освітніх систем та підвищення адаптивності до динамічних змін сучасного професійного середовища.

Акмеологічний підхід забезпечує орієнтацію освітнього процесу на досягнення найвищого рівня професіоналізму, особистісного та професійного самозростання майбутнього педагога. Сутність цього підходу полягає у вивченні закономірностей розвитку особистості в період професійного становлення з акцентом на внутрішні ресурси людини, механізми її самореалізації, самовдосконалення та досягнення педагогічної майстерності. Цей підхід передбачає дослідження динаміки становлення професійної компетентності майбутнього вчителя в логіці руху від потенційних можливостей до особистісно-професійного «акме» в умовах інституційного забезпечення якості вищої педагогічної освіти.

Середовищний підхід передбачає вивчення впливу освітнього простору закладу вищої освіти на формування професійної компетентності фахівців. З позиції цього підходу професійна підготовка розглядається як системна діяльність, ефективність якої обумовлена якістю організації освітнього середовища, що стимулює самореалізацію, професійне зростання та забезпечує умови для реалізації внутрішньої системи забезпечення якості. З позицій цього підходу професійна підготовка трактується не лише як сукупність навчальних дій, а як взаємодія здобувача освіти з різними середовищними чинниками, що впливають на його професійне становлення. Освітнє середовище в цьому контексті розглядається як система умов, впливів, ресурсів і комунікацій, які забезпечують розвиток професійної компетентності, формування ціннісних орієнтацій, готовності до діяльності в умовах змін.

Контекстний підхід дозволяє досліджувати професійну підготовку не як універсальний або ізольований процес, а як динамічне явище, тісно пов'язане з контекстом сучасних суспільних викликів, зокрема війни, цифрової трансформації, реформ освіти, зростання інклюзивності, посилення глобалізаційних впливів. Цей підхід дає змогу осмислювати процес професійного становлення здобувача освіти у взаємозв'язку із соціальним, професійним і культурно-освітнім контекстом. Такий підхід забезпечує зміну акцентів на формування здатності діяти у змінному професійному середовищі, що є показником сформованої професійної компетентності й готовності майбутнього вчителя до реалій освітньої практики.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів початкових класів потребує багаторівневої, інтегративної методологічної стратегії, спрямованої на забезпечення високої якості професійної підготовки. Інтеграція зазначених методологічних підходів дозволяє комплексно обґрунтувати якість організації освітнього процесу, а також створює умови для формування здатності фахівців ефективно діяти в умовах сучасних освітніх і соціальних трансформацій.

Обговорення. Аналіз методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів, здійснений у межах даного дослідження, підтверджує і розширює результати попередніх наукових розвідок. Так, низка українських дослідників (О. Бескорса, І. Вікторенко, Н. Гречаник, О. Гончарук, О. Ішутіна, М. Загорулько, В. Ковальчук, І. Колеснікова, М. Кондрашов, Ю. Носко, В. Орехова, І. Упатова, Т. Фурсикова, І. Хижняк, О. Цюняк, З. Шевців, О. Шквир) обґрунтували різні методологічні підходи, що стали підґрунтям для формування сучасних концепцій педагогічної освіти. Результати цього дослідження підтверджують, що універсальні методологічні підходи (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та аксіологічний) становлять основу сучасних концепцій педагогічної освіти. Водночас виявлено, що специфічні підходи (синергетичний, акмеологічний, середовищний, контекстний) виконують функцію поглибленого аналізу та інтеграції окремих аспектів професійної підготовки, що підкреслює їхню адаптивну роль у наукових дослідженнях та практиці вищої освіти. Така інтеграція підходів створює багаторівневу систему методологічного забезпечення, що відповідає сучасним викликам цифровізації та інтеграції міжнародних стандартів якості (Biloshchytskyi et al., 2025; Romanuk et al., 2023).

Результати нашого дослідження підтверджують міжнародні тенденції щодо інтеграції теоретичної та практичної складових, стандартизації освітніх процесів, формування професійної ідентичності та компетентностей (Szempruch, 2022; Grabowska & Parlak, 2020; Brooks, 2021; Romanowski & Alkhateeb, 2023). Крім того, аналіз вітчизняних та іноземних джерел засвідчує актуальність поєднання управлінських, організаційних і педагогічних механізмів у системі забезпечення якості вищої освіти (Bloch et al., 2023; Barthakur et al., 2024).

Отже, отримані результати узгоджуються з існуючими науковими даними, водночас доповнюють їх за рахунок уточнення класифікації методологічних підходів, визначення їхніх функціональних домінант та інтеграційних можливостей у системі забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Це підкреслює актуальність подальшого розвитку концептуальних моделей педагогічної освіти, орієнтованих на цілісність, комплексність та динамічну адаптацію до сучасних викликів та освітніх вимог.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу встановити значне різноманіття методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів, що свідчить про багатовимірність та складність цього феномена. Виявлено універсальні підходи (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, аксіологічний та культурологічний), які визначають загальні принципи організації та інтерпретації освітнього процесу і мають нормативний характер у сучасній педагогічній науці, а також ідентифіковано специфічні підходи, що забезпечують поглиблене осмислення окремих аспектів професійної підготовки та дозволяють адаптувати методологію дослідження до конкретних цілей і завдань. Систематизація методологічних підходів демонструє, що їх інтеграція формує багаторівневу систему методологічного забезпечення професійної підготовки педагогічних кадрів. Аналітичне узагальнення даних дозволило визначити комплекс підходів, який забезпечує методологічну основу забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, зокрема: системний, компетентнісний, аксіологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, синергетичний, акмеологічний, середовищний та контекстний. Отримані результати підтверджують, що ефективність підготовки педагогів забезпечується взаємодією універсальних та специфічних підходів, що створює цілісну науково обґрунтовану методологічну платформу для розвитку професійної компетентності та адаптації освітнього

процесу до сучасних вимог педагогічної науки та освітньої практики.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні комплексної моделі забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, визначенні педагогічних умов її реалізації, розробленні індикаторів і методик моніторингу якості у закладах вищої освіти, а також у міждисциплінарному аналізі чинників впливу на якість підготовки педагогічних кадрів.

Список використаної літератури

1. Бойко М. Студентоцентризоване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2019. № 4 (31). Р. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2019.176797>
2. Загородня Л. П. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Глухів: Глухівський НПУ імені Олександра Довженка, 2020. 583 с. URL: <https://repository.gnpu.edu.ua/handle/123456789/1131> (дата звернення: 20.08.2025).
3. Молнар-Чатлош А. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в Україні (кінець XX – початок XXI століття): дис. ... д-ра філософії: 011. Мукачево, 2025. 273 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0825U001405/> (дата звернення: 20.08.2025)
4. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2018. 531 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Dysertatsiia_YArova-O.B..pdf (дата звернення: 20.08.2025).
5. Barthakur A., Kovanović V., Dawson S., Deneen, C. The application of curriculum analytics for improving assessments and quality assurance in higher education. *Australasian Journal of Educational Technology*. 2024. № 40 (4). Р. 20–37. DOI: <https://doi.org/10.14742/ajet.9383>
6. Berisha F., Vula E., Gisewhite R., McDuffie H. The effectiveness and challenges implementing a formative assessment professional development program. *Teacher Development*. 2024. № 28 (1). Р. 19–43. DOI: <https://doi.org/10.1080/13664530.2023.2210533>
7. Biloshchytskyi A., Kuchanskyi O., Andrashko Y., Mukhatayev A., Kassenov K. Conceptual model of sustainable development of pedagogical staff competences in quality assurance of higher education. *Frontiers in Education*. 2025. № 10. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1528924>
8. Bloch C., Fuglsang S., Glavind J. G., Bendtsen A.-K. Quality work in higher education: A multi-stakeholder study. *Quality in Higher Education*. 2023. № 29 (3). Р. 340–357. DOI: <https://doi.org/10.1080/13538322.2022.2123267>
9. Brooks C. The quality conundrum in initial teacher education. *Teachers and Teaching*. 2021. № 27 (1–4). Р. 131–146. DOI: <https://doi.org/10.1080/13540602.2021.1933414>
10. Dias D., Augusto C., Carvalho R., Lebre A. (Re)construction of a quality assurance system in higher education: When compliance emerge from organizational status quo. *13th International Technology, Education and Development Conference (INTED2019)*. 2019. Р. 7707–7713. DOI: <https://doi.org/10.21125/inted.2019.1903>
11. Grabowska B., Parlak M. Kształcenie nauczycieli w Polsce w opinii studentów edukacji wczesnoszkolnej – raport z badań. *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne*. 2020. № 35. Р. 267–279. URL: <https://studiapedagogiczne.ujk.edu.pl/numery/35.pdf> (дата звернення: 20.08.2025).
12. Kacaniku F. Quality initial teacher education in the grip of teacher educator «academic tribes and territories». *Education Inquiry*. 2023. № 16 (3). Р. 487–507. DOI: <https://doi.org/10.1080/20004508.2023.2260613>
13. Mazurkiewicz M., Liuta O., Kyrychenko K. Internal quality assurance system for the higher education: Experience of Ukraine and Poland. *Business Ethics and Leadership*. 2017. Vol. 1 (4). Р. 74–83. DOI: [https://doi.org/10.21272/bel.1\(4\).74-83.2017](https://doi.org/10.21272/bel.1(4).74-83.2017)
14. McGrath C. F. Frame-bending quality: Leading through discourses towards equity and student

success: The Dissertation in Practice at Western University. London, Ontario: Western University, 2021. 217 p. URL: <https://ir.lib.uwo.ca/oip/217> (дата звернення: 20.08.2025).

15. Romanowski M., Alkhateeb H. Problematizing accreditation for teacher education. *Higher Education Policy*. 2023. № 36 (3). P. 457–477. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41307-022-00264-2>

16. Romanyuk S., Maftyn L., Ilichuk L., Vasylyk M., Tarangul L. The use of modern technologies to enhance the quality of teaching at higher education institutions. *Amazonia Investiga*. 2023. № 12 (68). P. 224–235. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.21>

17. Sydorenko N., Denysenko V., Grytsenko I., Borysenko N., Terletska L. Methodological foundations for the formation of professional qualities in primary school teachers. *Eduweb-Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. 2023. № 17 (2). P. 116–125. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.10>

18. Szempruch J. Problemy kształcenia i doskonalenie nauczycieli w Polsce – w kierunku profesjonalizacji zawodu. *Studia BAS*. 2022. № 2 (70). P. 27–47. DOI: <https://doi.org/10.31268/StudiaBAS.2022.11>

19. Tsiuniak O., Ilichuk L., Riznyk V., Kondur O. Professional values of a modern teacher as the basis for ensuring the quality of education during war conditions. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. № 11 (3). P. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.3.68-74>

20. Wysocka K., Jungnickel C., Szelagowska-Rudzka K. Internationalization and quality assurance in higher education. *Management-Poland*. 2019. № 26 (1). P. 204–230. DOI: <https://doi.org/10.2478/manment-2019-0091>

References

Boyko, M. (2019). Studentocentrovane navchannya v procesi upravlinnya yakystyu profesijnoyi pidgotovki majbutnogo vchytelya [Student-centred learning in the quality management process of future teacher professional training]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 4 (31), 41–45. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2019.176797>

Zahorodnya, L. P. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady pidghotovky maghistriv do zabezpechennja jakosti osvitynjogho procesu v zakladi doshkilnoji osvity [Theoretical and methodical grounds of training Masters for ensuring the quality of the educational process in the preschool education institution]: Doctoral thesis: 13.00.04.* Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. <https://repository.gnpu.edu.ua/handle/123456789/1131>

Molnar-Chatlosh, A. (2025). *Profesijna pidghotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv v Ukraini (kinecj KhKh – pochatok KhKhI stolittja) [Professional training of future primary school teachers in Ukraine (late 20th- early 21st century)]*: Doctoral thesis. Mukachevo State University. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0825U001405/>

Yarova, O. B. (2018). *Tendenciji rozvytku pochatkovoji osvity v krajinakh Jevropejskogho Sojuzu [Trends in the development of primary education in European Union countries]: Doctoral thesis: 13.00.01.* Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Dysertatsiia_Yarova-O.B..pdf

Barthakur, A., Kovanović, V., Dawson, S., & Deneen, C. (2024). The application of curriculum analytics for improving assessments and quality assurance in higher education. *Australasian Journal of Educational Technology*, 40 (4), 20–37. <https://doi.org/10.14742/ajet.9383>

Berisha, F., Vula, E., Gisewhite, R., & McDuffie, H. (2024). The effectiveness and challenges implementing a formative assessment professional development program. *Teacher Development*, 28 (1), 19–43. <https://doi.org/10.1080/13664530.2023.2210533>

Biloshchytskyi, A., Kuchanskyi, O., Andrashko, Y., Mukhatayev, A., & Kassenov, K. (2025). Conceptual model of sustainable development of pedagogical staff competences in quality assurance of higher education. *Frontiers in Education*, 10. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1528924>

Bloch, C., Fuglsang, S., Glavind, J. G., & Bendtsen, A.-K. (2023). Quality work in higher education: A multi-stakeholder study. *Quality in Higher Education*, 29 (3), 340–357. <https://doi.org/10.1080/13538322.2022.2123267>

Brooks, C. (2021). The quality conundrum in initial teacher education. *Teachers and Teaching*, 27 (1–4), 131–

146. <https://doi.org/10.1080/13540602.2021.1933414>
- Dias, D., Augusto, C., Carvalho, R., & Lebre, A. (2019). (Re)construction of a quality assurance system in higher education: When compliance emerge from organizational status quo. *13th International Technology, Education and Development Conference (INTED2019)*, 7707–7713. <https://doi.org/10.21125/inted.2019.1903>
- Grabowska, B., & Parlak, M. (2020). Kształcenie nauczycieli w Polsce w opinii studentów edukacji wczesnoszkolnej – raport z badań. *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne*, 35, 267–279. <https://doi.org/10.25951/4168>
- Kacaniku, F. (2023). Quality initial teacher education in the grip of teacher educator «academic tribes and territories». *Education Inquiry*, 16 (3), 487–507. <https://doi.org/10.1080/20004508.2023.2260613>
- Mazurkiewicz, M., Liuta, O., & Kyrychenko, K. (2017). Internal quality assurance system for the higher education: Experience of Ukraine and Poland. *Business Ethics and Leadership*, 1 (4), 74–83. [https://doi.org/10.21272/bel.1\(4\).74-83.2017](https://doi.org/10.21272/bel.1(4).74-83.2017)
- McGrath, C. F. (2021). Frame-bending quality: Leading through discourses towards equity and student success: *The Dissertation in Practice at Western University*. <https://ir.lib.uwo.ca/oip/217>
- Romanowski, M., & Alkhateeb, H. (2023). Problematizing accreditation for teacher education. *Higher Education Policy*, 36 (3), 457–477. <https://doi.org/10.1057/s41307-022-00264-2>
- Romanyuk, S., Maftyn, L., Iliichuk, L., Vasylyk, M., & Tarangul, L. (2023). The use of modern technologies to enhance the quality of teaching at higher education institutions. *Amazonia Investiga*, 12 (68), 224–235. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.21>
- Sydorenko, N., Denysenko, V., Grytsenko, I., Borysenko, N., & Terletska, L. (2023). Methodological foundations for the formation of professional qualities in primary school teachers. *Eduweb-Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*, 17 (2), 116–125. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.10>
- Szempruch, J. (2022). Problemy kształcenia i doskonalenie nauczycieli w Polsce – w kierunku profesjonalizacji zawodu. *Studia BAS*, 2 (70), 27–47. <https://doi.org/10.31268/StudiaBAS.2022.11>
- Tsiuniak O., Iliichuk L., Riznyk V., Kondur O. (2024). Professional values of a modern teacher as the basis for ensuring the quality of education during war conditions. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 11 (3), 68–74. <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.3.68-74>
- Wysocka, K., Jungnickel, C., & Szlagowska-Rudzka, K. (2019). Internationalization and quality assurance in higher education. *Management-Poland*, 26 (1), 204–230. <https://doi.org/10.2478/manment-2019-0091>

Стаття надійшла до редакції 25.08.2025

Прийнято до друку 27.11.2025

METODOLOGICZNE PODEJŚCIA DO ZAPEWNIANIA JAKOŚCI PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Liubomyra Iliichuk

<https://orcid.org/0000-0003-4274-6903>

Kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny,
profesor nadzwyczajny Katedry Edukacji Podstawowej i Innowacji Edukacyjnych,
Karpacki Narodowy Uniwersytet imienia Wasyla Stefanyka,
ul. Szewczenki 57, 76018, Iwano-Frankiwnsk, Ukraina
liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

Artykuł przedstawia wyniki analizy teoretycznej podstaw metodologicznych kształcenia kadry pedagogicznej i określa kluczowe podejścia metodologiczne do zapewnienia jakości kształcenia przyszłych nauczycieli szkół podstawowych. W badaniach naukowych wykorzystano kompleks metod (analiza, synteza, systematyzacja, analiza treści, interpretacja ekspercka), które zapewniły integralność i wiarygodność

wyników oraz umożliwiły określenie koncepcyjnych wytycznych i metodologicznych podejść do zapewnienia jakości kształcenia przyszłych specjalistów. Wyniki analizy pozwoliły wyodrębnić grupę uniwersalnych podejść metodologicznych (systemowe, kompetencyjne, działaniowe, zorientowane na osobowość, aksjologiczne, kulturologiczne), które tworzą podstawę koncepcyjną większości współczesnych badań naukowych i zapewniają spójność kształcenia zawodowego. Jednocześnie ustalono znaczącą rolę podejść specyficznych (synergetycznego, akmeologicznego, środowiskowego, zasobowego, technologicznego, informacyjnego itp.), które zapewniają głębsze zrozumienie poszczególnych aspektów działalności pedagogicznej z uwzględnieniem celów i zadań konkretnych badań. Przeprowadzono analityczne wyodrębnienie kompleksu podejść metodologicznych – systemowego, kompetencyjnego, aksjologicznego, zorientowanego na osobowość, działaniowego, synergicznego, akmeologicznego, środowiskowego i kontekstowego, które stanowią podstawę zapewnienia jakości przygotowania zawodowego kadry pedagogicznej. Wyciągnięto wniosek, że integracja uniwersalnych i specyficznych podejść tworzy wielopoziomowy system metodologicznego zapewnienia jakości kształcenia przyszłych nauczycieli szkół podstawowych, zdolny do dostosowania się do wyzwań współczesnej pedagogiki i praktyki edukacyjnej.

Słowa kluczowe: jakość edukacji, kształcenie zawodowe, podejścia metodologiczne, przyszli nauczyciele szkół podstawowych, zapewnienie jakości szkolnictwa wyższego.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENSURING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Liubomyra Iliichuk

<https://orcid.org/0000-0003-4274-6903>

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Primary Education and Educational Innovations,

Vasyl Stefanyk Carpathian National University,

57 Shevchenko Str., 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine

liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

The article presents the results of a theoretical analysis of the methodological foundations of teacher training and outlines key methodological approaches to ensuring the quality of professional training of future primary school teachers. The scientific research uses a set of methods (analysis, synthesis, systematization, content analysis, expert interpretation) that ensured the integrity and reliability of the results and made it possible to identify conceptual guidelines and methodological approaches to ensuring the quality of professional training of future specialists. The results of the analysis made it possible to identify a group of universal methodological approaches (systemic, competence-based, activity-based, personality-oriented, axiological, cultural) that form the conceptual basis of most modern scientific research and ensure the integrity of professional training. At the same time, the significant role of specific approaches (synergistic, acmeological, environmental, resource-based, technological, informational, etc.) has been established, which ensure a deeper understanding of individual aspects of pedagogical activity, taking into account the goals and objectives of specific studies. An analytical distinction has been made between a set of methodological approaches – systemic, competency-based, axiological, personality-oriented, activity-based, synergistic, acmeological, environmental and contextual, which form the basis for ensuring the quality of professional training of teaching staff. It is concluded that the integration of universal and specific approaches creates a multi-level system of methodological quality assurance for the professional training of future primary school teachers, capable of adapting to the challenges of modern pedagogical science and educational practice.

Keywords: quality of education; professional training; methodological approaches; future primary school teachers; quality assurance in higher education.